

Wprowadzenie do praw człowieka

Janusz Roszkiewicz

Kazus 1

Zgodnie z wieloletnią tradycją na trzy miesiące przed maturą liceum zorganizowało studniówkę dla maturzystów w eleganckim hotelu, która miała zacząć się 5 kwietnia o 20:00 i zakończyć się w nocy 6 kwietnia o 3:00. Dyrektor liceum powiadomił, że wszyscy uczniowie, którzy będą chcieli opuścić studniówkę przed 3 w nocy, będą musieli okazać nauczycielowi pilnującemu wyjścia pisemną zgodę rodziców – nawet jeśli są już osobami pełnoletnimi.

Czy dyrektor liceum może zmusić pełnoletniego ucznia do pozostania na studniówce do jej zakończenia ?

Art. 31 ust. 1 i 2 zd. 2 Konstytucji RP

1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.

2. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

Kazus 2

Henryk, uczeń I klasy liceum, cierpi na atopowe zapalenie skóry, objawiające się uciążliwym świądem i zwiększoną podatnością na zakażenia. Objawy choroby nasilają się w przypadku wysiłku fizycznego. Z tego powodu lekarz-dermatolog wystawił Henrykowi całoroczne zwolnienie z zajęć WF. Nauczyciel WF odmówił uhonorowania zwolnienia, wskazując, że nie jest w stanie ocenić zasadności zaświadczenia lekarskiego, skoro nie ma na nim informacji o chorobie, na którą cierpi Henryk.

Czy nauczyciel ma prawo żądać informacji o chorobach Henryka?

Art. 47 Konstytucji RP:

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego (...).

Art. 51 ust. 1 Konstytucji RP:

Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.

Kazus 3

Hermiona napisała do prezydenta miasta list, w którym zapytała go, ile wynoszą jego miesięczne zarobki. W odpowiedzi prezydent miasta odpisał obcesowo, że wysokość jego zarobków jest jego prywatną sprawą.

Czy Hermiona może żądać od prezydenta miasta informacji o jego zarobkach?

Art. 61 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP:

Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne.

Kazus 4

Trójka przyjaciół Henryk, Ryszard i Hermiona wybrali się na premierowy seans filmu fantasy w kinie. Po zakupie biletów udali się wprost do sali kinowej, gdzie pracownik sprawdził ich bilety i życzył im miłego seansu. Przed wejściem do sali stał jednak również ochroniarz, który zatrzymał Henryka, Ryszarda i Hermionę, informując ich, że na podstawie regulaminu kina musi poddać ich kontroli osobistej w celu sprawdzenia, czy nie wnoszą oni żywności zakupionej poza barem kinowym. Hermiona, która miała ze sobą dużą torbę, musiała okazać jej zawartość, natomiast Henryk i Ryszard musieli poddać się obmacaniu odzieży.

Czy ochroniarz mógł dokonać kontroli osobistej Henryka, Ryszarda i Hermiony?

Art. 41 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP:

Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą.

Najważniejsze pojęcia

- prawa człowieka, czyli prawa i wolności
- koncepcja pozytywnych obowiązków
- ograniczanie praw człowieka: zasada wyłączności ustawy i zasada proporcjonalności
- efekt mrozący
- wertykalne i horyzontalne oddziaływanie praw człowieka
- 3 generacje praw człowieka

Komu przysługują prawa człowieka?

Prawa człowieka przysługują:

- obywatelom danego państwa i obywatelom państw trzecich
- bezpaństwowcom
- dzieciom i dorosłym
- niepełnosprawnym
- pracownikom i bezrobotnym
- katolikom, protestantom, prawosławnym, Żydom, muzułmanom, niewierzącym itd.
- w czasie wojny szczególna ochrona dla żołnierzy czynnych w walce, jeńców wojennych, ludności cywilnej
- weteranom
- w pewnych przypadkach także **osobom prawnym**: spółkom, fundacjom, stowarzyszeniom, Kościołom i związkom wyznaniowym

W jaki sposób prawo chroni prawa człowieka?

Prawa człowieka są chronione przez

państwa

organizacje międzynarodowe

konstytucje

umowy międzynarodowe

Konstytucje i umowy międzynarodowe mają pierwszeństwo przed ustawami uchwalanymi przez parlament i wszelkimi innymi aktami prawnymi.

sądy i trybunały konstytucyjne

międzynarodowe sądy, rady i komitety

Kiedy prawa człowieka można ograniczać?

Wyrok TK z 30 września 2008 r., K 44/07

1. Czy ograniczenie było w ustawie?
2. Czy ograniczenie służyło 1 z 6 wartości z art. 31 ust. 3 Konstytucji?
3. Czy ograniczenie było proporcjonalne?
 - 3a. przydatne?
 - 3b. niezbędne?
 - 3c. proporcjonalne *sensu stricto*?

Jakie organizacje międzynarodowe chronią prawa człowieka?

Unia Europejska

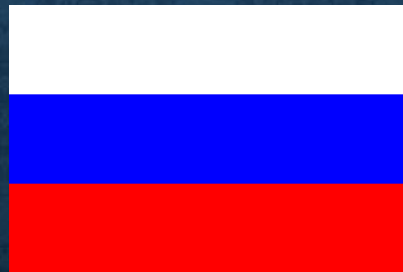

Rada Europy

Organizacja Narodów Zjednoczonych

Jakie państwa (nie) dbają o prawa człowieka?

Do naruszeń praw człowieka dochodzi jednak nie tylko w państwach totalitarnych i autorytarnych. Także władze demokratyczne łamią niekiedy prawa człowieka.

Jak akty prawne chronią prawa człowieka?

**Konstytucja Rzeczypospolitej
Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku**

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (1948)

Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (1948)

I-IV Konwencje genewskie (1949)

Międzynarodowe Pakty Praw Człowieka (1966)

Konwencja o prawach dziecka (1989)

Europejska Konwencja Praw Człowieka (1950)

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (2000)